

UDK 81'367.325.41
811.163.42'367.325.41
Izvorni znanstveni rad
Rukopis primljen 19. XII. 2018.
Prihvaćen za tisak 15. IV. 2019.
<https://doi.org/10.31724/rihjj.45.2.3>

Mia Batinić Angster

Sveučilište u Zadru
Mihovila Pavlinovića 1, HR-23000 Zadar
mbatinic@unizd.hr

MOŽE LI HRVATSKA ANAFORA *SVOJ* BITI DALEKOMETNA? ODGOVOR NA TEMELJU ANALIZE INFINITIVNIH DOPUNA

U radu se preispituje mogućnost dalekometnosti anafore *svoj* analizom infinitivnih dopuna. Na temelju kriterija (ne)sposobnosti odobrenja neodređenih niječnih izraza preko infinitiva te uvođenja i infinitivne i finitne dopune predlaže se nova podjela hrvatskih glagola koji uvode infinitivnu dopunu na restrukturirajuće i nerestrukturirajuće. Restrukturiranjem se dalekometnost anafore *svoj* potvrđuje kao prividna te se odbacuje.

1. Uvod

U ovom ćemo radu ispitati mogućnost dalekometne ovisnosti hrvatske posvojne rečenične anafore *svoj*. Mogućnost ovisnosti na daljinu inače unutarrečenično vezanih fenomena smatra se iznimnom, a s obzirom na to da je u jezicima koji je dopuštaju infinitiv (uz konjunktiv) prozirna domena za dalekometne anafore, analizirat ćemo infinitivne dopune u hrvatskom jeziku. Rasvijelit ćemo postojanje dviju vrsta infinitivnih dopuna u hrvatskom jeziku – restrukturirajućih i nerestrukturirajućih. Odredit ćemo kriterije za njihovo razlikovanje te ponuditi novu klasifikaciju glagola koji u hrvatskom jeziku otvaraju mjesto infinitivu. Na temelju analize distribucije anafore *svoj* u infinitivnim dopunama utvrdit ćemo može li ona biti dalekometna.

2. Posvojna rečenična anafora *svoj* u hrvatskom jeziku

Rečenična ili unutarrečenična anafora (dalje: *anafora*) inherentno je ovisan imenski izraz koji nema referencijsku vrijednost te je pododređen s obzirom na morfosintaktička obilježja, a kao takav unutar iste rečenice mora uspostaviti odnos s antecedirajućim imenskim izrazom koji jest referencijalan (usp. Safir 2004: 9, 2013: 517, Giorgi 2004: 109, Huang 2000: 1, Batinić Angster 2017: 10, u tisku). Drugim riječima, anafori je ovisnost o antecedensu svojstvena zbog njezine pododređenosti s obzirom na ϕ -obilježja (usp. Bouchard 1984, Reuland 2011, Giorgi 1984, Batinić Angster 2017, u tisku) te je interpretacija njezina referenta omogućena posredstvom odnosa koji uspostavlja sa svojim antecedensom.

Za anaforu se obično smatra da je za antecedens vezana u svojoj upravljačkoj kategoriji, odnosno minimalnoj kategoriji koja sadrži anaforu, upravljača anafore i SUBJEKT dostupan anafori (usp. Chomsky 1981):

- (1) Anafora je vezana u svojoj upravljačkoj kategoriji.
- (2) β je upravljačka kategorija za α ako i samo ako je β minimalna kategorija koja sadržava α , upravljača od α i SUBJEKT (koji je dostupan alfi).

SUBJEKT obuhvaća imensku skupinu na uobičajenom položaju subjekta – položaju specifikatora od XP kao najprominentniji NP položaj u IP-u, kao i obilježja slaganja u finitnim ili ovremenjenim rečenicama:

- (3) SUBJEKT kategorije jest njezin najprominentniji imenski element.

Prema tome, β je minimalna kategorija u kojoj se uspostavlja ovisnost hrvatske anafore *svoj* o antecedensu, i to u primjeru (4) a. o SUBJEKTU *Marija*, u (5) a. o SUBJEKTU *Marijin* (usp. Batinić Angster 2017):

- (4) a. Ivana_i misli da [_{β} Marija_j govori o svojoj_{*i/j} sestri].
 b. Ivana_i misli da [_{β} Marija_j govori o njezinoj_{i/*j} sestri].
- (5) a. Ivana_i ne shvaća [_{β} Marijin_j negativan stav o svojoj_{*i/j} sestri].
 b. Ivana_i ne shvaća [_{β} Marijin_j negativan stav o njezinoj_{i/*j} sestri].

Domena anafore, odnosno područje u kojem je ostvareno njezino vezanje za antecedensa, ujedno je antidomena za zamjenice koje su s anaforama (u načelu) u komplementarnoj distribuciji (usp. Safir 2004, Batinić Angster 2017). Kao što

vidimo, naime, u primjerima (4) i (5) b. isključeno je tumačenje zamjenica po kojemu bi one bile ovisne o tim istim antecedensima u minimalnoj domeni, tj. one su u njoj slobodne. Pogledajmo sada primjer (6).

(6) On_i im_j je dopustio [_βPRO_j govoriti o svom_{*i/j} životu].

Prema pretpostavljenoj domeni rečenične anafore (v. (1)–(3)) anafora *svoj* u ovoj se rečenici ne bi trebala moći protumačiti posredstvom obvezno uspostavljenog odnosa sa subjektom *on* jer je on izvan njezine upravljačke kategorije β (v. 2). Međutim, prosječnom govorniku hrvatskoga jezika tako protumačena, ova bi rečenica bila ovjerena:

(6') On_i im_j je dopustio [_βPRO_j govoriti o svom_{i/j} životu].

To bi upućivalo na sumnju da hrvatska anafora *svoj* može biti ovisna o antecedensu izvan svoje upravljačke kategorije, dakle da može biti dalekometna.

3. Dalekometne anafore

Iako su anafore u načelu lokalne naravi, u nekim jezicima postoje povratni izrazi koji nisu nužno lokalni. Takve anafore nazivamo dalekometnim anaforama (prema engl. *long-distance anaphors*).

3.1. Dalekometne anafore s posebnim osvrtom na slavenske jezike

Dalekometne su primjerice islandska i danska anafora *sig* 'se' (v. (7) i (8) prema Thráinsson 1991: 51) i talijanska *proprio* 'vlastit' (v. (9) prema Giorgi 1982: 159–160):

(7) Petur_i bað Jens_j urn [PRO_j að raka sig_{i/j}].

(8) Peter_i bad Jens_j om [PRO_j at barbere sig_{i/j}].

Peter_i zamolio Jens_j PRO_j obrijati sebe_{i/j}

'Petar je zamolio Jens da ga obrije.'

(9) Gianni_i suppone [che tu_j sia innamorato della **propria**_{i/*j} moglie].

Gianni_i pretpostavlja da ti_j si_{subj} zaljubljen u vlastitu_{i/*j} suprugu
 ‘Gianni pretpostavlja da si ti zaljubljen u njegovu suprugu.’

Hrvatske anafore *sebe* i *vlastit* s druge strane ne mogu u istom kontekstu biti protumačene ovisnima o udaljenom antecedensu, što vidimo u prijevodu rečenica (7)–(9). Faltz (1985) i Pica (1987) primijetili su da je daljinska ovisnost anafore (većinom) omogućena ako se nalazi u surečenici s infinitivom ili konjunktivom, što je potvrđeno i u islandskom, danskom, talijanskom jeziku. Takve su, primjerice, i lična anafora *siebie* ‘sebe’ (prema Reinders-Machowska 1991: 141) i *swój* ‘svoj’ u poljskom:

(10) Jan_i kazał Piotrowi_j [PRO_j zbudować dom dla **siebie**_{i/j}].

(*Jan_i (je) rekao Piotru_j PRO_j izgraditi kuću za sebe_{i/j}

‘Jan je rekao Piotru da izgradi kuću za njega/sebe.’

(11) Jan_i kazał Piotrowi_j [PRO_j zaśpiewać **swoja**_{i/j} piosenkę].¹

(*Jan_i (je) rekao Piotru_j PRO_j pjevati svoju pjesmu.

‘Jan je rekao Piotru da pjeva njegovu/svoju pjesmu.’

Posvojnu anaforu dalekometne naravi nalazimo i u češkom (v. (12) prema Dotlačil 2005: 5) i ruskom jeziku (v. (13) prema Rappaport 1986: 104):

(12) Pavlína_i Honzovi_j zakázala [PRO_j zpívat **svou**_{i/j} písničku].

(*Pavlina_i (je) Honzi_j zabranila PRO_j pjevati svoju pjesmu

‘Pavlina je Honzi zabranila da pjeva njezinu/svoju pjesmu.’

(13) Profesor_i poprosil asistenta_j [PRO_j čítat’ **svoj**_{i/j} doklad].

(*Profesor_i (je) zamolio asistenta_j PRO_j pročítati svoj referat

‘Profesor je zamolio asistenta da pročíta svoj/njegov referat.’

Slavenske anafore mogu biti vezane na daljinu preko objektnih nadzornih konstrukcija, odnosno infinitivnih konfiguracija u kojima je subjekt infinitivne

¹ Zahvaljujem kolegici Magdaleni Popek na ovom primjeru i njenoj interpretaciji dana 28. rujna 2018. godine.

surečenice PRO koreferentan s objektom iz glavne surečenice. Tako je na primjer u poljskoj rečenici PRO shvaćen kao *Piotr* (v. (10) i (11)), u češkoj je koreferentan s *Honzom* (v. (12)), a u ruskom primjeru PRO odgovara *asistentu* (v. (13)).

3.2. Postoji li dalekometna anafora u hrvatskom jeziku?

Hrvatska posvojna anafora *svoj* do sada se uvijek smatrala (strogo) lokalnom anafom (npr. Mihaljević 1990, 1998, Despić 2013), a vjerujemo da se njezina mogućnost dalekometne ovisnosti nije uzimala u obzir zbog toga što su u hrvatskom jeziku infinitivne konfiguracije s objektnim nadzorom najčešće obilježena pojava te se većinom ostvaruju (i prevode s drugih jezika) u obliku finitne surečenice, odnosno surečenice s ovremenjenim glagolom koji uvodi dopunjač *da*.²

Pretragom hrvatskoga mrežnog korpusa hrWaC (Ljubešić i Klubička 2014) Batinić Angster (2017: 127-129, u tisku) primjećuje rečenice s glagolima koji otvaraju mjesto infinitivnoj dopuni u kojima anafora *svoj* može biti ovisna o antecedensu preko infinitiva, dakle izvan pretpostavljene lokalne domene (v. (1)–(3)). Tako se primjerice u rečenicama (14)–(16) *svoj* odnosi ili se može odnositi i na referenta antecedirajućega subjekta³ iz glavne surečenice.⁴

(14) Odvjetnik_i ga_j je pustio [PRO_j čekati u svom_{i/*j} uredu oko četvrt sata].

(15) Ja_i mu_j to nisam dopustila [PRO_j unijeti u svoj_{i/j} stan].

(16) Nisam siguran bi li im_j on_i dopustio [PRO_j razgovarati o svom_{i/j} intimnom životu].

Da bismo, međutim, utvrdili može li anafora *svoj* zaista biti dalekometna, potrebno je analizirati infinitivne dopune u hrvatskom jeziku. Ključno je, naime, otkriti imaju li sve infinitivne dopune u hrvatskom jeziku identičnu strukturu ili ona ovisi o glagolu koji je uvodi. U poglavlju koje slijedi preispitat ćemo narav

² Potrebno je istaknuti da se Despić (ibid.) bavio primjerima iz srpskoga jezika u kojem su infinitivne dopune općenito obilježena i izrazito rijetka, ako ne i iznimna, pojava.

³ Hrvatske su anafore pretežito subjektivno usmjerene. O njihovoj mogućoj usmjerenosti na nenominativne antecedense v. Batinić Angster 2017.

⁴ Sudove o tumačenju i ovjerenosti ovih i drugih hrvatskih primjera u radu donosili smo na temelju vlastite intuicije koju smo provjerili s nekolicinom drugih izvornih govornika.

hrvatskih infinitivnih dopuna te ćemo ih razvrstati u dvije skupine: restrukturirajuće i nerestrukturirajuće infinitivne dopune. Naša je pretpostavka, naime, da ne uvode svi glagoli isti tip infinitivne dopune te da neki od glagola koji su se do sada u hrvatskom jezikoslovlju smatrali glagolima s obvezatnim nadzorom (npr. Gnjatović i Matasović 2013, Mihaljević 1998) uvode infinitivnu konfiguraciju koja nema obilježja nadzorne infinitivne dopune.⁵ Takve ćemo glagole, kao i njihove infinitivne dopune, nazvati restrukturirajućima (usp. Rizzi 1976, Wurmbrand 2003, Grano 2015). Klasifikacija infinitivnih dopuna koju ćemo predložiti omogućit će nam da objasnimo što stoji iza ovisnosti anafore *svoj* o (naizgled) udaljenu subjektu kakvu oprimjeruju rečenice (14)–(16).

4. Hrvatske infinitivne dopune: obvezatni nadzor i restrukturiranje

Među infinitivnim dopunama dugo su se u lingvistici razlikovale dvije vrste nadzornih konstrukcija: jedne su uvedene glagolom s nadzornim subjektom (prema engl. *subject-control verbs*), dok drugu uvode glagoli s nadzornim objektom (prema engl. *object-control verbs*). U infinitivnim surečenicama koje su pod nadzorom subjekta upravo se subjekt glavne rečenice shvaća kao subjekt surečeničnoga nefinitnog glagola, dok u infinitivnim surečenicama pod nadzorom objekta shvaćeni subjekt odgovara objektu iz glavne rečenice (usp. Buring 2005: 48). Nadzor (prema engl. *control*) jest odnos između nadzornika ili kontrolora i shvaćenoga ili implicitnoga subjekta (Landau 2000: 1) te se na mjestu subjekta infinitivne surečenice pretpostavlja prazna kategorija PRO koja kao fonološki neizražen pronominalni NP predstavlja shvaćeni subjekt. Dakle, nadzorne se konstrukcije dijele u dvije skupine ovisno o nadzorniku PRO-a.

Rizzi (1976), međutim, primjećuje da neki glagoli zajedno s infinitivnom dopunom kojoj otvaraju mjesto čine smislenu cjelinu te ih naziva restrukturirajući-

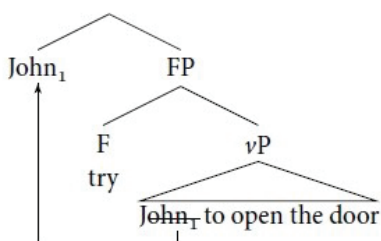
⁵ Nismo jedini koji smatraju da nisu sve hrvatske infinitivne dopune surečenice. Mihaljević (2009: 326–336), istražujući dopune percepcijskih glagola, to tvrdi za infinitivne dopune glagola *gledati*, *čuti*, *vidjeti*, *slušati*. Ističe da one ne mogu biti upitne dok su istodobno gramatički ovjerena izravna pitanja, ne mogu biti modificirane vremenskim prilogom različita vremenska određenja od onoga iz glavne surečenice te ne mogu biti negirane. Nadalje tvrdi da su one AspP za razliku od infinitivne dopune uvedene konstrukcijom *osjetiti potrebu* (+ *infinitiv*), koje smatra TP-om s obzirom na to da im se može priložiti vremenski prilog različit od onoga iz glavne surečenice.

ma.⁶ Wurmbrand (2003: 10) tragom Rizzija odvađa (potencijalno) restrukturirajuće od nerestrukturirajućih infinitiva. Dok su potonji generirani kao rečenične dopune CP koje sadrže PRO, u kojem je slučaju riječ o nadzornoj konfiguraciji, restrukturirajući infinitivi tvore jednorečeničnu strukturu s glagolom koji ih uvodi i manje su kategorije – besubjektne VP dopune bez obilježja vezanih za C i T. Drugim riječima, restrukturirajući konteksti imaju ovu strukturu:⁷

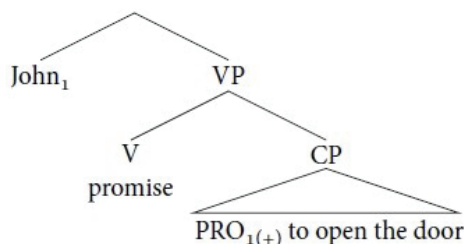
(17) [_{TP} SUBJ [_{VP} V [_{VP} V_{restrukturirajući} glagol [_{VP} V_{glava restrukturirajuće dopune}]]]]

Dok Wurmbrand smatra da su restrukturirajući glagoli potencijalno restrukturirajući, Grano (2015) predlaže teoriju obveznog restrukturiranja. On ističe da se svi glagoli koji pripadaju skupini tzv. *exhaustive control* glagola (npr. *try* ‘pokušati’, *begin* ‘početi’, *manage* ‘uspjeti’) zapravo trebaju smatrati restrukturirajućima, tj. jednorečeničnima. Polazeći od Cinqueovih argumenata (2004) i elaborirajući ih, predlaže teoriju „obvezne jednorečeničnosti” (prema engl. *obligatory monoclausality*) za glagole koji ne uvode nadzorne konstrukcije. Za razliku od takvih glagola, tzv. *partial control* glagoli (npr. *hope* ‘nadati se’, *promise* ‘obećati’, *claim* ‘tvrditi’, *wonder* ‘pitati se’) istinski su nadzorni glagoli koji ne uzrokuju restrukturiranje, već uvode punu surečeničnu dopunu sa subjektom PRO.⁸ Na Slici 1 prikazan je jednorečenični ustroj restrukturirajućega glagola *try* ‘pokušati’ i njegova infinitiva naspram istinskoga nadzornog glagola *promise* ‘obećati’, kakvima ih vidi Grano (2015).

(1) EXHAUSTIVE CONTROL

(2) PARTIAL CONTROL

Slika 1. Restrukturirajući glagol *try* ‘pokušati’ naspram nerestrukturirajućega *promise* ‘obećati’ prema Grano (2015: 17)

⁶ Treba istaknuti da Chierchia (1984) tvrdi da su kontrolni infinitivi besubjektne predikati u sintaksi i semantici, a da im se subjekt pridodaje kasnije u kontekstu sredstvima načela semantičke/pragmatičke kontrole.

⁷ Preuzeto iz Cable (2004) prema Wurmbrand (2003).

⁸ Više o tipovima nadzornih konstrukcija, odnosno razlici između tzv. *exhaustive* i *partial control* glagolima, v. u Landau 1999, 2000. Za potrebe ovoga rada ne smatramo potrebnim dalje ulaziti u tu problematiku.

Različiti se, i to jezično specifični kriteriji uzimaju u obzir pri ispitivanju restrukturirajuće naravi nekih glagola. Na primjer, njemački restrukturirajući glagoli dopuštaju tzv. dugu pasivizaciju (v. (18) prema Wurmbrand 2003: 19), a talijanski penjanje objektnih klitika s infinitiva na položaj ispred glagola koji uvodi infinitiv, što je prvi primijetio Rizzi 1978. godine (v. (19) prema Grano 2015: 11–12, 25).⁹

(18) dass der Traktor zu reparieren versucht wurde

da Det-NOM traktor COMPL popraviti pokušao je.bio

‘da se pokušalo popraviti traktor’

(19) a. Gianni cominciava a vederlo. a’. Gianni lo cominciava a vedere.

Gianni je.počinjao vidjeti3SG.A. Gianni 3SG.A je.počinjao vidjeti.

‘Gianni ga je počinjao vidjeti.’

b. Gianni detestava vederlo. b’. *Gianni lo detestava vedere.

Gianni je.mrzio vidjeti3SG.A. *Gianni 3SG.A je.mrzio vidjeti.

‘Gianni ga je mrzio vidjeti.’

Osim ovih brojne druge pojave mogu upućivati na to da je narav infinitivnih dopuna nekih glagola specifična i drugačija od onih s obvezatnim nadzorom te da one s glagolom čine jednorečeničnu strukturu, a ne dvorečeničnu kako se ranije smatralo. Tako se u restrukturirajućim infinitivnim dopunama omogućuje i podizanje glagola i tzv. *infinitivus pro participio* konstrukcija (npr. u nizozemskom), izostanak bilježenja vremena u zavisnoj surečenici (npr. u japanskom), nemogućnost projiciranja ovremenjene surečenice (npr. u engleskom), mogućnost odobrenja niječne polarnosti preko infinitivne dopune (npr. u talijanskom) (usp. Wurmbrand 2003, Grano 2015: 15, 17–24). Prema Wurmbrand (2003: 6–7) najčešće su restrukturirajući modalni glagoli (*morati, moći, smjeti, htjeti*), glagoli kretanja (*doći, ići*), aspektualni (*početi, završiti, nastaviti*) i kauzativni glagoli (npr. engl. *make, let*), a nerestrukturirajućima su se pokazali faktivni i propozicijski glagoli sa značenjem ‘dopustiti’, ‘dozvoliti’, ‘tvrditi’, ‘zaboraviti’, ‘uspjeti’, ‘odlučiti’, ‘planirati’, ‘pokušati’.

⁹ Glosu i prijevod izmijenili smo i prilagodili na hrvatski prema *Leipzig glossing rules* (<https://www.eva.mpg.de/lingua/resources/glossing-rules.php>).

Za našu je analizu od presudne važnosti činjenica da u restrukturirajućim kontekstima nema subjekta. Kad bismo, naime, utvrdili postojanje takvih dopuna u hrvatskom jeziku, to bi značilo da anafora u takvom kontekstu nema o čemu ovisiti unutar infinitivne dopune u kojoj se nalazi jer ona nema status surečenice te da anaforina lokalna domena tada osim infinitiva uključuje i glagol koji ga uvodi. Slijedeći Grana (2015), koji ih navodi za engleski i talijanski jezik, za hrvatski ćemo jezik kao relevantne za utvrđivanje hrvatskih restrukturirajućih glagola uzeti u obzir sljedeća dva kriterija:

1. (ne)spособnost projiciranja i infinitivne i finitne dopune
2. sposobnost odobrenja niječne polarnosti preko infinitiva.

Na temelju njih u hrvatskom ćemo rasvijetliti razliku između restrukturirajućih glagola i onih koji uvode nadzorne subjektne (v. 4.1) odnosno objektne konfiguracije (v. 4.2). Glagole koji u hrvatskom otvaraju mjesto infinitivnoj dopuni podvrgnut ćemo potom testovima relevantnima za utvrđene kriterije što će nam omogućiti da predložimo novu klasifikaciju hrvatskih glagola s infinitivnim dopunama i odgovorimo na pitanje iz naslova ovoga rada.

4.1. Restrukturiranje i subjektni nadzor u hrvatskom jeziku

Kao ključni ćemo kriterij za utvrđivanje hrvatskih restrukturirajućih glagola izdvojiti njihovu sposobnost da odobre jedinice niječne polarnosti preko infinitiva koji uvode. Za početak ćemo, međutim, pokazati da neki restrukturirajući glagoli, za razliku od glagola koji uvode subjektnu nadzornu konstrukciju, ne mogu otvoriti mjesto ovremenjenoj surečenici.

4.1.1. Kriterij razlikovanja: sposobnost projiciranja i infinitivne i finitne dopune

Grano (2015: 17) ističe da su glagoli koji u engleskom jeziku ne mogu uvesti finitnu dopunu restrukturirajući. Takav je, primjerice, glagol *manage* ‘uspjeti’ (v. (20)) za razliku od glagola *promise* ‘obećati’ (v. (21)).

(20) *John *managed* [that he solved the problem].

‘John je uspio riješiti problem.’

(21) John *promised* [that he would solve the problem].

‘John je obećao da će riješiti problem.’

Surečenice uvedene dopunjačem *that* ‘da’ jesu CP dopune, što ide u prilog tomu da bismo i infinitivne dopune koje uvode takvi glagoli mogli smatrati ovremenjenim surečenicama s CP dopunom koja sadrži PRO. S druge strane glagoli koji ne dopuštaju projiciranje finitne surečenice uvode restrukturirajuću infinitivnu dopunu. Mogli bismo stoga pretpostaviti da bi se i za hrvatske glagole koji mogu uvesti ovremenjenu surečenicu tipa „da + ovremenjeni glagol” moglo reći da uvode CP dopunu s PRO-om i onda kada uvode infinitivnu surečenicu, dok bi glagoli koji ne mogu imati finitnu dopunu mogli biti restrukturirajući.

U hrvatskom su jeziku ovjerene i rečenica (22) a. i (22) b.:

(22) a. Ivan je odlučio [otvoriti vrata].

b. *Ivan* je odlučio [da će *pro* otvoriti vrata].

Činjenica da glagol *odlučiti* može projicirati finitnu surečenicu mogla bi ukazivati na to da i u slučaju kada projicira infinitivnu dopunu potonju možemo smatrati CP dopunom koja sadrži PRO.¹⁰ Poput glagola *odlučiti* i glagoli obećavanja, nuđenja, izricanja i očekivanja poput *obećati*, *ponuditi se*, *reći*, *očekivati* otvaraju mjesto tzv. *da* CP-u u obama slučajevima:

(23) a. Ivan je obećao/rekao/očekivao / se ponudio [otvoriti vrata].

b. *Ivan* je obećao/rekao/očekivao / se ponudio [da će *pro* otvoriti vrata].

S druge strane, modalni i polumodalni glagoli (*htjeti*, *smjeti*, *moći*, *morati*, *trebati*, *imati*), neki konativni (*uspjeti/uspijevati*, *nastojati*, *pokušati/pokušavati*,

¹⁰ Jedan recenzent ukazuje na to da sama činjenica da glagol može imati i finitnu i infinitivnu dopunu nije automatski dokaz da je infinitivna dopuna CP. Slažemo se s tom opaskom, no prema Granu (2015) kriterij mogućnosti odobrenja dvaju tipova dopune može biti jedan od pokazatelja da je riječ o specifičnoj strukturi infinitivne dopune glagola koji to ne dopuštaju za razliku od onih koji to dopuštaju. Čvršću ćemo potvrdu pretpostavke o restrukturirajućoj naravi nekih hrvatskih glagola potražiti analizirajući mogućnost odobrenja niječne polarnosti preko infinitiva u 4.1.2.

Nadalje, recenzent daje zanimljivu primjedbu ističući da bi odlučujuća u tom slučaju mogla biti mogućnost upitnosti infinitivne dopune: ako je uz izravno pitanje *Što je Ivan odlučio imati?* ovjereno i pitanje *Ivan je odlučio što imati?* – a ovjerenim ga, iako obilježenim, smatra recenzent – to može biti pokazatelj da infinitivna dopuna ima položaj SpecCP što znači da je CP. Ako je s druge strane upitna konstrukcija dopune neovjerena, a izravno je pitanje moguće, ona nije CP. Nama je, međutim, teško tvrditi da je upitna dopuna s glagolom *odlučiti* i onima iz (23) ovjerena, a s druge strane neovjerena s glagolima u (24). Tu mogućnost stoga nećemo istraživati u ovom radu.

usuditi se / usuđivati se, izbjeći/izbjegavati), neki glagoli kognitivnih procesa (*željeti, voljeti, mrziti, znati, misliti/pomisliti, nadati se, bojati se*), aspektualni glagoli (*početi, nastaviti, završiti, stati*) te neki glagoli kretanja (*ići, doći*) ne mogu otvoriti mjesto finitnoj CP dopuni uvedenoj dopunjačem *da*:¹¹

(24) *Ivan je mogao/pokušao/znao/nastavio/išao otvoriti vrata / *da pro otvori vrata.*¹²

To bi moglo ukazivati na to da infinitiv kojem ovi glagoli otvaraju mjesto ne tvori surečeničnu dopunu, nego zajedno s glagolom koji ga uvodi čini jednorečeničnu strukturu lišenu PRO-a.¹³ Tu ćemo pretpostavku dalje preispitati i nastojati potvrditi analizirajući mogućnost odobrenja niječne polarnosti preko infinitiva.

4.1.2. Kriterij razlikovanja: sposobnost odobrenja niječne polarnosti preko infinitiva

Naše se sumnje mogu dodatno provjeriti ispitivanjem procesa koji je uobičajeno vezan unutar surečenice. Neodređeni niječni izrazi poput *ništa, nitko, nikamo, nijedan* lokalne su naravi u hrvatskom jeziku, odnosno odobrava ih lokalna negacija (usp. Laka 1990 općenito; Zovko Dinković 2013, 2016, Zovko Dinković i Ilc 2017 za hrvatski; Zanuttini 1991, Grano 2015 za talijanski). Prema tomu rečenice (25) a. ovjerene su za razliku od rečenica navedenih pod b:

(25) a. *Ivan ne radi ništa; Ivan ne poznaje nikoga; Ivan ne ide nikamo; Ivan nije položio nijedan predmet.*

b. **Ivan radi ništa; *Ivan poznaje nikoga; *Ivan ide nikamo; *Ivan je položio nijedan predmet.*

¹¹ Prosudba o ovjerenosti pojedine rečenice vrijedi za danu rečenicu sa svakim od glagola koje smo naveli po skupinama.

¹² Neki od glagola tražit će kao dopunu nesvršeni oblik glagola u infinitivu, npr. *nastaviti, mrziti, izbjegavati (otvarati)* i sl.

¹³ Treba istaknuti da se ova tvrdnja odnosi na slučaj u kojem navedeni glagoli otvaraju mjesto dopuni u kojoj shvaćeni infinitivni subjekt odgovara subjektu *Ivan*. Neki od ovih glagola dopuštaju tzv. *da* CP dopunu, no uz uvjet uvođenja novoga subjekta nekoreferentnoga onomu iz glavne surečenice, npr. *Ivan je htio da Marin otvori vrata*. Restrukturirajući bismo status infinitiva koji takvi glagoli uvode u slučaju koreferencije shvaćenoga infinitivnog subjekta s izrečenim subjektom prvoga glagola mogli, stoga, shvatiti neobveznim.

Kada ovim jedinicima prethodi infinitiv, one¹⁴ mogu biti odobrene negacijom neposredno ispred infinitiva:

(26) Ivan je mogao *ne* ići *nikamo*.

(27) Ivan je odlučio *ne* ići *nikamo*.

Potrebno je, međutim, istražiti slučaj negacije koja prethodi glagolu koji uvođi infinitivnu dopunu. Pretpostavljamo da niječni neodređeni izrazi mogu biti odobreni izvan infinitivne dopune samo u slučaju restrukturiranja (usp. Grano 2015: 22–24 za talijanski jezik). Rečenica će, naime, biti gramatički ovjerena jedino ako glagol s infinitivom tvori jednorečeničnu strukturu. Tako, primjerice, *nikamo* ili *nijedan* mogu biti odobreni preko infinitiva u kontekstu s glagolima za koje smo u 4.1.1. ustanovili da ne mogu uvesti tzv. *da* CP dopunu:

(28) Ivan *nije* htio ići *nikamo*.

(29) Ivan *nije* uspio položiti *nijedan* predmet.

Činjenica da se u rečenicama s ovim glagolima niječni neodređeni izrazi mogu odobriti i preko infinitiva potvrđuje pretpostavku da su njihove infinitivne konfiguracije restrukturirajući konteksti te da dopune s tim glagolima možemo smatrati jednorečeničnim strukturama, bilo u jesnom, bilo u niječnom obliku:

(30) [Ivan je htio otvoriti vrata].

(28') [Ivan nije htio ići *nikamo*].

S druge strane, glagoli *odlučiti*, *obećati*, *ponuditi se*, *reći*, *očekivati* ne dopuštaju odobrenje neodređenih niječnih jedinica preko infinitiva koji uvode:

(31) *Ivan *nije* obećao ići *nikamo*.

(32) *Ivan *nije* očekivao položiti *nijedan* predmet.

To znači da oni uvode infinitivnu surečenicu kao dopunu koja je nadzorna konstrukcija, što ujedno objašnjava zašto su (33) a. i b. ovjerene rečenice, a (33) c. to nije.

(33) a. [Ivan je odlučio [PRO otvoriti vrata]].

b. [Ivan je odlučio [PRO *ne* ići *nikamo*]].

c. *[Ivan nije odlučio [PRO ići *nikamo*]].

¹⁴ Zovko (2013: 191–192), govoreći o negaciji modalnih glagola, zapaža da se „glagol *smjeti* uz sastavničku negaciju oblika *ne* + *infinitiv* pojavljuje (se) samo ako je i sam zanižekan (...), a glagol *moći* također je vrlo čest u takvoj uporabi”, dok se glagoli *htjeti*, *morati* i *trebati* u takvim kontekstima ne pojavljuju.

S obzirom na to da glagoli za koje smo utvrdili da uzrokuju restrukturiranje mogu dopustiti odobrenje neodređenih niječnih izraza i ispred samoga infinitiva (v. (26)), možemo zaključiti da je restrukturiranje u tom slučaju opcionalno, odnosno neobavezno.

4.2. Restrukturiranje i objektni nadzor u hrvatskom jeziku s posebnim osvrtom na rečeničnu distribuciju anafore *svoj*

U ovom ćemo dijelu rada preispitati narav glagola za koje se do sada u hrvatskom jezikoslovlju smatralo da uvode objektnu nadzornu konstrukciju (usp. Gnjatović i Matasović 2013, Mihaljević 1998). Imajući na umu da hrvatski dvoprijelazni glagoli mogu otvoriti mjesto ovremenjenoj surečenici,¹⁵ uzet ćemo samo u obzir kriterij odobrenja neodređenih niječnih izraza negacijom preko infinitiva kako bismo ustanovili može li se potvrditi njihov restrukturirajući status.

Vratimo se na rečenice (14)–(16) iz 3.2. koje su nas navele na preispitivanje moguće dalekometne naravi hrvatske anafore *svoj*:

(14') Odvjetnik_i ga_j je pustio [PRO_j čekati u svom_{i/*j} uredu oko četvrt sata].

(15') Ja_i mu_j to nisam dopustila [PRO_j unijeti u svoj_{i/j} stan].

(16') Nisam siguran bi li im_j on_i dopustio [PRO_j razgovarati o svom_{i/j} intimnom životu].

Osim u kontekstima s glagolima *pustiti* i *dopustiti*, anafora se *svoj* može protumačiti ovisnom o „udaljenu” subjektu *i* u rečenicama s drugim dopusnim glagolima, poput *ostaviti*, *dati* i *dozvoliti*, što vidimo u primjerima (34)–(36):

(34) On_i ga_j je ostavio čekati u svom_i uredu.

(35) Ona_i mu_j je to dala unijeti u svoj_j stan.

(36) Ona_i im_j je dozvolila razgovarati o svom_i životu.

Pokušamo li skovati rečenice nalik rečenicama (34)–(36) s istovjetnim dalekometnim tumačenjem ovisnosti anafore *svoj* s nekim drugim dvoprijelaznim gla-

¹⁵ Dapače, takve su neobilježene.

golima poput *savjetovati*, *preporučiti*, *predložiti*, *zapovjediti*, *navesti*, *nagovoriti*, *natjerati*, *prisiliti*, njihova će ovjerenost biti dovedena u pitanje:¹⁶

(37) ^{??/}*On_i mu_j je *preporučio/savjetovao/predložio/zapovjedio* čekati u svom_i uredu.

(38) ^{??/}*On_i ih_j je *naveo/nagovorio/natjerao/prisilio* razgovarati o svom_i životu.

Rečenice (37) i (38) ne čine se dobro skovanima: ili su gramatički neovjerene ili je njihova ovjerenost vrlo upitna. Pretpostavljamo da bi se različita narav dopusnih s jedne strane te zapovjednih i savjetodavnih glagola s druge mogla dovesti u vezu s tipom infinitivne dopune koju ti glagoli uvode: dok dopusni vjerojatno uvode restrukturirajući infinitiv, ostali ne bi trebali pružiti takvu mogućnost. Ovu ćemo pretpostavku podvrgnuti provjeri odobrenja neodređenih niječnih jedinica preko infinitivne dopune, koje – kao što smo vidjeli u 4.1.2. – preko infinitiva mogu biti odobrene jedino u slučaju restrukturiranja.

Neodređene niječne jedinice poput *nikamo*, *nijedan*, *nitko* odobrene su preko infinitiva. Kada ih uvodi dopusni glagol, što je oprimjereno sljedećim rečenicama:

(39) On im *nije* dao ići *nikamo*.

(40) On im *nije* dopustio upisati *nijedan* predmet.

(41) On ih *nije* ostavio čekati *nikoga*.

Njihovo odobrenje preko infinitivne dopune nije, međutim, moguće potvrditi kao ovjereno u kontekstima sa zapovjednim glagolima ili glagolima savjetovanja. Naime, izvornom će govorniku hrvatskoga jezika ovjerenost takvih rečenica biti upitne naravi ili će ih smatrati neovjerenima:

(42) ^{??/}*On im *nije* savjetovao ići *nikamo*.

(43) ^{??/}*On im *nije* preporučio upisati *nijedan* predmet.

(44) *On ih *nije* nagovorio čekati *nikoga*.

Možemo stoga potvrditi polazišnu pretpostavku te reći da za razliku od ostalih dvoprijelaznih glagola dopusni dopuštaju restrukturiranje. Dakle, rečenice (34') i (39') s glagolima *ostaviti* i *dati* jednorečenične su strukture, dok rečenice (37')

¹⁶ Glagoli su svrstani u rečenice ovisno o padežu koji traže: (37) odnosi se na glagole s dativom, a (38) na glagole s akuzativom.

i (42') s glagolima *preporučiti* i *savjetovati* oprīmjeruju dvorečeničnu strukturu karakterističnu za nadzorne konstrukcije:

(34') [On_i ga_j je *ostavio* čekati u svom_i uredu].

(39') [On im nije *dao* ići nikamo].

(37') [On_i mu_j je *preporučio* [PRO čekati u svom_{*i/j} uredu]].

(42') [On im nije *savjetovao* [PRO ići nikamo]].

Upravo zbog ove specifične naravi dopusnih glagola odobrena je ovisnost anafore preko infinitiva. Budući da dopusni glagoli poput svih dvoprijelaznih glagola u hrvatskom jeziku mogu uvesti i ovremenjenu surečenicu, a s obzirom na to da je provjera odobrenja niječne polarnosti preko infinitiva potvrdila restrukturirajuću narav njihovih infinitivnih dopuna, možemo zaključiti da je restrukturiranje samo jedna od mogućnosti dopusnih glagola te da su oni neobvezno restrukturirajući.¹⁷

5. Zaključak

U ovom smo radu preispitali domenu posvojne rečenične anafore *svoj* potaknuti zapažanjem da se u kontekstima infinitivnih dopuna ona može vezati za subjektne antecedens koji je naizgled izvan njezine upravljačke kategorije. Uzevši u obzir recentna razmatranja infinitivnih dopuna, odlučili smo analizirati hrvatske infinitivne dopune kako bismo utvrdili je li *svoj* zaista dalekometna anafora ili je njezino „preskakanje” lokalno dostupnoga subjekta PRO-a samo prividno.

Ustanovili smo da se istraženi hrvatski glagoli s infinitivnom dopunom mogu razvrstati u tri skupine: a) glagoli s nadzorom subjekta, b) glagoli s nadzorom objekta i c) restrukturirajući glagoli. Slijedom toga, i same infinitivne dopune podijelili smo na nerestrukturirajuće (subjektne i objektne nadzorne konstrukcije) i restrukturirajuće. Presudno je za našu analizu bilo otkriće restrukturirajućih infinitivnih dopuna koje zajedno s glagolom koji ih uvodi tvore jednorečeničnu strukturu lišenu PRO-a, što odbacuje mogućnost dalekometnosti anafore

¹⁷ Važno je primijetiti da Grano (2015), koji smatra da je restrukturirajućim glagolima restrukturiranje svojstveno te da mogu biti jedino obvezno restrukturirajući, ne uzima u obzir dopusne i zapovjedne glagole.

svoj. Na temelju dvaju kriterija koje smo procijenili relevantnima za hrvatski jezik – (ne)spособnosti projiciranja i infinitivne i finitne dopune te odobrenja niječne polarnosti preko infinitiva – utvrdili smo popis hrvatskih restrukturirajućih glagola: modalni i polumodalni glagoli (*htjeti, smjeti, moći, morati, trebati, imati*), neki konativni (*uspjeti/uspijevati, nastojati, pokušati/pokušavati, usuditi se / usuđivati se, izbjeći/izbjegavati*), neki glagoli kognitivnih procesa (*željeti, voljeti, mrziti, znati, misliti/pomisлити, nadati se, bojati se*), aspektualni glagoli (*početi, nastaviti, završiti, stati*), neki glagoli kretanja (*ići, doći*) te od dvoprije-laznih permisivni ili dopusni glagoli (*pustiti, dopustiti, ostaviti, dati, dozvoliti*).

Konačno, možemo izdvojiti neke od posljedica uvođenja kategorije restrukturirajućih glagola i ovdje predstavljene analize: a) neke hrvatske infinitivne dopune nisu surečenice, nego besubjektne VP dopune; b) restrukturirajući infinitivi prozirne su domene za inače surečenično vezane procese, poput odobrenja neodređenih niječnih izraza i vezanja anafore (usp. Wurmbrand 2003, Grano 2015, Dotlačil 2005), dakle anafora *svoj* nije dalekometna anafora; c) nisu sve restrukturirajuće infinitivne dopune obvezno restrukturirajuće kao što to tvrdi Grano (2015)¹⁸ i d) anafora *svoj* u restrukturirajućem kontekstu može imati i pronominalni antecedens u dativu, primjerice u rečenici poput (45).¹⁹

(45) On_i mu_j je dopustio slijediti svoje_{i,j} snove.

Ovom smo analizom istaknuli potrebu za revizijom hrvatskih glagola koji otvaraju mjesto infinitivu te smo utvrdili kriterije koje je potrebno uzeti u obzir prilikom klasifikacije infinitivnih dopuna, odnosno razgraničavanja nadzornih od restrukturirajućih infinitivnih konteksta u hrvatskom jeziku. Potrebno je nastaviti preispitivati narav infinitivnih dopuna i s njima u svezi fenomena koji su inače lokalne naravi, poput distribucije anafora i neodređenih niječnih izraza.

Literatura:

BATINIĆ ANGSTER, MIA. 2017. *Supostavna analiza rečenične anafore u hrvatskom i talijanskom jeziku*. Doktorski rad. Sveučilište u Zagrebu. Zagreb. 302 str.

¹⁸ U hrvatskom su obvezno restrukturirajući možda tek modalni glagoli koji ne dopuštaju negaciju netom ispred infinitiva, ostali analizirani glagoli mahom su potencijalno restrukturirajući.

¹⁹ Ovo potvrđuje Kuninu (2008) tvrdnju o mogućnosti da anafora *svoj* ima dativni antecedens.

- BATINIĆ ANGSTER, MIA. Prihvaćeno za tisak. *Rečenična anafora: morfologija i sintaksa povratnih imenskih izraza u hrvatskom i talijanskom jeziku*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- BOUCHARD, DENIS. 1984. *On the content of empty categories*. Foris. Dordrecht.
- CABLE, SETH. 2004. *Restructuring in English*. Rukopis. <https://people.umass.edu/scable/papers/Restructuring-in-English.pdf> (pristupljeno u prosincu 2018.).
- CHIERCHIA, GENNARO. 1984. *Topics in the syntax and semantics of infinitives and gerunds*. Doktorski rad. Sveučilište Massachusetts. Amherst. 477 str.
- CHOMSKY, NOAM. 1981. *Lectures on government and binding*. Foris. Dordrecht.
- CINQUE, GUGLIELMO. 2004. Restructuring and functional structure. *Structures and Beyond: The Cartography of Syntactic Structures*. Ur. Belletti, Adriana. Oxford University Press, III. New York. 132–191.
- DESPIĆ, MILOJE. 2013. Binding and the Structure of NP in Serbo-Croatian. *Linguistic Inquiry* 44/2. 239–270.
- DOTLAČIL, JAKUB. 2005. Non-local binding in Slavic languages and restructuring. *Proceedings of ConSOLE XIII*. Ur. Blaho, Sylvia; Vicente, Luis; Schoorlemmer, Erik. 1–16.
- GIORGI, ALESSANDRA. 1982. Per una teoria delle anafore lunghe. *Rivista di Grammatica Generativa*, vol. 7. 123–195.
- GIORGI, ALESSANDRA. 2004. Long Distance Anaphors and the Syntactic Representation of the Speaker. *University of Venice Working Papers in Linguistics* 14. 107–172.
- GNJATOVIĆ, TENA; MATASOVIĆ, RANKO. 2013. Some observations on verbs with obligatory control in Croatian. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 39/2. 405–422.
- GRANO, THOMAS. 2015. *Control and restructuring*. Oxford University Press. New York.
- HUANG, YAN. 2000. *Anaphora. A cross-linguistic Approach*. Oxford University Press. Oxford.
- KUNA, BRANKO. 2008. O antecedentu povratno-posvojne zamjenice *svoj* u hrvatskom jeziku. *Wyraz i zdanie w językach słowiańskich: Opis, konfrontacja, przykład*. Ur. Sarnowski, Michał; Wysoczański, Włodzimierz. Wrocław. 199–208.
- LAKA M., ITZIAR. 1990. *Negation in syntax: on the nature of functional categories and projections*. Doktorski rad. MIT. 270 str.
- LANDAU, IDAN. 1999. *Elements of control*. Doktorski rad. MIT. 240 str.
- LANDAU, IDAN. 2000. *Elements of control: Structure and meaning in infinitival constructions*. Kluwer. Dordrecht.
- LJUBEŠIĆ, NIKOLA; KLUBIČKA, FILIP. 2014. {bs,hr,sr} WaC – Web corpora of Bosnian, Croatian and Serbian. *Proceedings of the 9th Web as Corpus Workshop (WaC-9)*. Association for Computational Linguistics. 29–35.

- MIHALJEVIĆ, MILAN. 1998. *Generativna sintaksa i semantika*. Hrvatsko filološko društvo. Zagreb.
- MIHALJEVIĆ, MILAN. 2009. The Structure of Complements of Verbs of Perception in Croatian. *A Linguist's Linguist: Studies in South Slavic Linguistics in Honor of E. Wayles Browne*. Ur. Franks, Steven; Chidambaram, Vrinda; Joseph, Brian. Slavica Publishers. Bloomington, Indiana. 317–353.
- RAPPAPORT, C. GILBERT. 1986. On anaphor binding in Russian. *Natural Language and Linguistic Theory* 4. 97–120.
- REINDERS-MACHOWSKA, EWA. 1991. Binding in Polish. *Long-distance anaphora*. Ur. Koster, Jan; Reuland, Eric. Cambridge University Press. Cambridge. 137–150.
- REULAND, ERIC. 2011. *Anaphora and Language Design*. MIT Press. Cambridge.
- RIZZI, LUIGI. 1976. Ristrutturazione. *Rivista di grammatica generativa* 1. 1–54.
- RIZZI, LUIGI. 1978. A restructuring rule in Italian syntax. *Recent Transformational Studies in European Languages*. Ur. Keyser, Samuel J. MIT Press. Cambridge. 113–158.
- SAFIR, KEN. 2004. *The Syntax of Anaphora*. Oxford University Press. Oxford.
- THRÁINSSON, HÖSKULDUR. 1991. Long-distance reflexives and the typology of NPs. *Long-distance anaphora*. Ur. Koster, Jan; Reuland, Eric. Cambridge University Press. Cambridge. 49–75.
- WURMBRAND, SUSANNE. 2003. *Infinitives: Restructuring and Clause Structure*. Mouton de Gruyter. Berlin.
- ZANUTTINI, RAFFAELLA. 1991. *Syntactic properties of sentential negation: A comparative study of Romance languages*. Doktorski rad. Sveučilište u Pennsylvaniji. 201 str.
- ZOVKO DINKOVIĆ, IRENA. 2013. *Negacija u jeziku*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- ZOVKO DINKOVIĆ, IRENA. 2016. Negative polarity items: a case of syntactic concord. *English Studies from Archives to Prospects: Volume 2 - Linguistics and Applied Linguistics*. Ur. Zovko Dinković, Irena; Mihaljević Djigunović, Jelena. Cambridge Scholars Publishing. Newcastle upon Tyne.
- ZOVKO DINKOVIĆ, IRENA; GAŠPER ILC. 2017. Pleonastic negation from a cross-linguistic perspective. *Jezikoslovlje* 18/1. 159–180.

Can Croatian Anaphor *svoj* Be a Long-Distance Anaphor? A Proposal Based on the Analysis of Infinitival Complements

Abstract

The aim of this paper is to question the locality of the possessive anaphor *svoj*. In some Slavic languages (possessive) anaphors behave like long-distance anaphors in

infinitival clause (cfr. Faltz 1985, Pica 1987, Rappaport 1986, Dotlačil 2005, Reinders-Machowska 1991). In this paper we tackle the possibility that also Croatian *svoj* might display long-distance binding in that context. In the analysis we follow the classification of infinitival complements into restructuring and non-restructuring ones: while the former are generated as VP complements, the latter are clause complements (cfr. Rizzi 1976, Wurmbrand 2003, Grano 2015, Landau 2000). On the basis of two criteria – the (im)possibility of licensing negative polarity items and of introducing both infinitival and finite complements – we propose a new classification of Croatian verbs taking infinitival complements which show that *svoj* cannot be bound outside its governing category.

Ključne riječi: anafora, infinitivi, infinitivne dopune, restrukturiranje, nadzor, negacija

Keywords: anaphora, infinitives, infinitival complements, restructuring, control, negation

